

ई-बुक्सचा नवा ट्रेंड

जयश्री बोकील, पुणे

काळानुरूप संवादाची माध्यमे बदलत जातात, हे विधान सध्याच्या माध्यमांचा स्फोट होत असलेल्या काळात कुणालाही पटेल. आजवर कधी नव्हती इतकी माध्यमांची उपलब्धता आज झाली आहे. त्यातील वैविध्यही प्रचंड आहे. अगदी वेदकाळापासूनच्या मौखिक परंपरेपासून आजच्या वेबमीडियापर्यंत ही विविधता विस्तारली आहे. त्यामध्येही ग्रंथवाचन हे संवादाचे एक आदर्श रूप मानले जाते. वाचनसंस्कृतीचा उद्घोषही त्यासाठी वारंवार केला जातो.

कुठल्याही संवाद साधणाऱ्या माध्यमाची खास स्वतःची अशी बलस्थाने आणि मर्यादाही असतातच. पन्नास वर्षांपूर्वी आकाशवाणी हे श्राव्य माध्यम अतिशय लोकप्रिय होते. केवळ ध्वनिमाध्यमातून नानाविध प्रकारचा संवाद या माध्यमाने एकाच वेळी कोट्यवधी जनतेशी साधला. दूरदर्शनचे आगमन झाल्यावर या श्राव्य संवादाला दृश्याची जोड मिळाली आणि एका

नव्या संवादक्रांतीचा जन्म झाला. त्यापूर्वी मुद्रित माध्यमाचा शोध लागल्यावर ग्रंथांचे अफाट विश्व वाचकांसाठी खुले झाले आणि वाचनसंस्कृतीची चळवळ रुजली. या वाचनाला आधुनिक काळाने सध्या ई-बुक्सचा नवा आयाम मिळाला आहे.

ई-बुक म्हणजे काय

मुद्रित पुस्तकांची इलेक्ट्रॉनिक आवृत्ती म्हणजे ई-बुक असे थोडक्यात सांगता येईल. सध्याच्या इंटरनेट आणि माहिती-तंत्रज्ञानाच्या महाजालात गुरफटलेल्या पिढीने ई-बुकचे माध्यम आपलेसे करण्यास सुरुवात केली आहे. जागतिक स्तरावर अमेरिका, युरोपीय देशांत ई-बुकने चांगलेच बस्तान जमवले आहे. आपल्याकडे त्याची सुरुवात झाली आहे. मात्र मोबाइल जसा झपाट्याने स्वीकारला गेला तसाच वेग ई-बुक या संकल्पनेला मिळेल का, याविषयी अजून तरी भाष्य करता येणार नाही, असे बुकगंगा डॉट कॉमचे संस्थापक मंदार जोगळेकर यांनी 'दिव्य मराठी'शी बोलताना सांगितले.

पायरसीचा मुद्दा

मुद्रित माध्यमातील पुस्तकांना पायरसीचा धोका मोठ्या प्रमाणात जाणवतो आहे. तसाच तो सीडी, डिव्हीडी यांनाही सतावतो आहे. ई-बुक्स मात्र पायरसीच्या धोक्यापासून मुक्त आहेत, कारण त्यामध्ये ई-बुक रीडर तयार केले गेले आहेत. विशेषतः भारतीय भाषांच्या बाबतीत असे ई-बुक रीडर सुरक्षित ठरत आहेत. या रीडरमुळे एखाद्याने बुक कॉपी केले तरी ते बुक वाचू तो वाचू शकणार नाही, अशी यंत्रणा दिली आहे.

लेखकांना फायदा

रॉयल्टीचा नाजुक मुद्दा साहित्य व्यवहारात नेहमीच चर्चेत असतो. ई-बुकच्या संदर्भात लेखकाला ६० टक्के रॉयल्टी मिळते. शिवाय मुद्रित माध्यमात प्रकाशकाने नेमक्या किती प्रती छापल्या, विकल्या याची स्पष्टता अनेकदा लेखकांपर्यंत पोहोचत नाही.

ई-बुकचा व्यवहार पारदर्शक आहे. जेव्हा कुणी ई-बुकचा वाचक एखाद्या लेखकाचे पुस्तक डाऊनलोड करतो, ते तत्काळ संबंधित लेखकाला दिलेल्या विशिष्ट युजर नेम आणि पासवर्डच्या माध्यमातून समजू शकते. लेखक जेव्हा त्याचा वापर करून लॉग इन करेल, त्या क्षणी ही सर्व माहिती त्याच्यापर्यंत पोहोचेल. त्यामुळे अविश्वास, फसवणूक यांना वावच नाही. याशिवाय ई-बुकच्या बाबतीत छपाई, बाईंडिंग, विक्रेते, दलाल, प्रकाशक ही साखळीच नसल्याने या प्रत्येक टप्प्यावर होणारा खर्च, वेळ यात बचत होते. आपल्या पुस्तकाची किंमत इथे लेखकच ठरवतो. त्यामुळे कमिशनचा प्रश्नच येत नाही आणि मुद्रित पुस्तकापेक्षा सुमारे २५ ते ३० टक्के कमी किंमतीत ई-बुक मिळू शकते. शिवाय एखाद्या पुस्तकाची आवृत्ती संपली किंवा ते पुनर्मुद्रित करायची भानगडही इथे संभवत नाही. मुद्रित पुस्तकांना असणारी पृष्ठसंख्येची, छायाचित्रांची मर्यादा ई-बुकमध्ये अजिबात नाही. त्यामुळे लेखक कितीही मजकूर वा छायाचित्रे वापरू शकतो.

ई-बुक आता कुठल्याही संगणकावर वापरणे शक्य झाले आहे. त्यामुळे त्याचा आवाका वाढला आहे. नव्या लेखकांना त्यामुळे अधिक वाव मिळणार आहे. अनेकदा पूरक बाब म्हणून लेखनाकडे पाहणारी मंडळी आता पूर्णवेळ व्यावसायिक लेखक म्हणूनही करिअर करू शकणार आहेत. ज्येष्ठ लेखकही नव्या उमेदीने ई-बुक ही संकल्पना आपलीशी करत आहेत. लवकरच अनेक गाजलेली, लोकप्रिय पुस्तकेही ई-बुकच्या रूपात वाचकांना भेटणार आहेत.

ई-बुकसाठी हे आवश्यक

» ई-बुक रीडर होण्याची मानसिकता

» संगणकाचा वाचनासाठी वापर करण्याची वृत्ती

» ई-ग्रंथालय निर्माण करण्याची उर्मी

» टेक्नोफ्रेंडली होण्याची गरज

असा आहे ई-बुकला प्रतिसाद

» गुजराती, बंगाली, मराठी भाषेतील पुस्तकांना अधिक मागणी

» संस्कृत, बंगाली, तेलुगु, तमिळ, राजस्थानी, हिंदी, मराठी, उर्दू अशा भाषांत उपलब्ध, मराठीतील सुमारे साडेतीनशे प्रकाशक ई-बुकच्या वाटेवर

» एकूण ३५ हजार पुस्तकांचे लिस्टिंग तयार

» सुमारे एक हजार ई-बुक्स मराठीत उपलब्ध

